

CINCÉR

A DUNA–IPOLY NEMZETI PARK IGAZGATÓSÁG HÍRLEVELE

7. évfolyam 1. szám

Öregturján nem vén turján

Élőhelyek helyreállítása az Ócsai Öregturjánon

TARTALOM

ÚGY GONDOLOM
Az Ócsai Öregturján múltja,
jelene és jövője 2

ESEMÉNY Volt 3
ESEMÉNY Lesz 4

Látogasson el!
Ócsai Tájház és Turjánház 6

POSZTER
Az év vadvirága 7
Az év madara 8

Natura 2000
Európai jelentőségű
élőhelyek rekonstrukciója 9

Madártani értékek a Sinkár tavon 11

AKTUÁLIS
Tatai nagyliliek Hollandiában 13

Történeti kertek helyreállítása 13

TÁMOGATÓINK 13

CINCÉR KÁZMÉR OLDALA 14

Kiadja: Duna-Ipoly Nemzeti Park
Igazgatóság
Felelős kiadó: Fűri András igazgató,
Budapest, 2011

Szerkesztő: Menráth Réka, Kézdy Pál

Olvasószerkesztő: Palkó Katalin

Címlapon: Mocsári békák (fotó: Suhajda
László)

További fotók készítői: Halász Antal,
Kepes Zsolt, Kézdy Pál, Nagy László,
Rahme Nikola, Vasuta Gábor, Vidra Tamás,
Domonyi Mónika, Nagy Gergő Gábor, Nagy
István

Illusztráció: Békefi András, Kókay Szabolcs,
Zsoldos Márton,

A kiadvány környezetbarát újrahasznosított
papírból készült.

Készült a Közép-magyarországi Operatív
Program és a Visegrádi Bobpálya Bt.
támogatásával.

A kiadvány ingyenes terjesztésű.

Nyomdai előkészítés: **BENEDEK ÉS FIAI**

A Duna-Ipoly Nemzeti Park Igazgatóság működési területe

Hírlevelünk tavaszi számában kiemelten foglalkozunk az európai jelentőségű élőhelyek rekonstrukciós feladataival, többek között az Ócsai Öregturján területével. Abeköszöntő megírására Dr. Csörgő Tibor ökológust, a Nemzeti Park Tanács tagját kértük fel.

Mit várhatunk az Ócsai Öregturjánon zajló élőhely-helyreállítástól

Az Ócsai Tájvédelmi Körzet Öregturjáni területén védetté nyilvánítása után pár évvel jártam először. Akkor még szinte m i n d e n ü t t a tőzégbányászat nyomaival lehetett találkozni. Megvolt a kisvasút, mellette a sínekről leborogatott csillék, a bányagödöröknek csak a szélén volt növényzet, jól láthatóak voltak a szabályos partvonalak.

„Már-már szinte őstermészetet láthatunk, így első benyomásra úgy tűnhet, minden rendben van. Ez sajnos nincs így.”

Azóta több mint három évtized telt el. A bányaművelés nyomai szinte eltűntek, a kubikgödörök kontúrjai már csak a légi felvételeken láthatók, nyílt víz alig van, benőtte a nádas. Ha nem hagytunk volna meg néhány beton „talpfát” a Madárvárta „Hosszú” nevű hálóállásának az elején, már senki nem hinné el, hogy itt valaha vasút nyomvonal volt. Mindenütt felnőttek a

bokrok, fák, néhány fűz már kiérdemli az „öreg fa” címet, többet kidöntöttek az utóbbi évek viharai. Már-már szinte őstermészetet láthatunk, így első benyomásra úgy tűnhet, minden rendben van.

Ez sajnos nincs így. A területet reliktum láp jellege miatt nyilvánították védetté. A láp lényege az állandó vízborítás, ez meghatározó a fennmaradásában, jellegének megőrzésében. Ha a tőzeg levegőre kerül, gyorsan lebomlik, az évezredek alatt felhalmozódott szerves anyag egyszerre kerül az évi körforgásba, gyors eutrofizáció során elmocsarasodik a terület, és ennek következtében kicserélődik növény- és állatvilága. Pont azok a fajok tűnnek el, amelyek a legértékesebbek, legkritikábbak, amelyek miatt védett lett a terület. Most ez a folyamat zajlik. A láp vízborítása nem szabályozható. Az utóbbi évtizedekben sajnos többször is szinte teljesen kiszáradtak a legmélyebb részek is. A magasabb vízborítású években sem lett sokkal jobb a helyzet, mert a nagy szervesanyag-tartalmú víz ilyenkor is csak pang a lápmedencében, nem cserélődik. Jellemző, hogy míg 25 éve a mélyebb részeken is fenékgig átlátszó volt a tőzegtől kioldódó huminsav miatt sötét színű víz, az utóbbi években melegebb nyári napokon az elemi kén kiválása miatt opálos, a kén-dioxid miatt gyógyfürdőt idéző szagú a víz.

Reményeink szerint a tervezett rekonstrukció sokat fog segíteni. A folyamatokat teljesen visszafordítani bizonyosan nem lehet, de lassítani, egy korábbi stádiumba visszaállítani talán igen.

Az egyes madárfajok élőhely-igénye eltérő, így a fajösszetétel és a különböző fajok aránya jól jellemzi a terület állapotát. A Madárvárta közel három évtizedes működése során gyűjtött adatokkal nagyon pontosan lehetett követni az eddigi változásokat. Így lesz ez most is. Kíváncsian várjuk a beavatkozás eredményeit.

Dr. Csörgő Tibor ökológus,

ESEMÉNY VOLT

A Budapest Főváros XI. Kerület Újbuda Önkormányzata **környezetvédelmi versenyt** szervezett a kerület általános iskoláinak. A döntőt április 8-án a Sas-hegyen rendezték. Gratulálunk a nyertes csapatoknak!

Idén is megrendezésre került a **Csapody Vera Természetvédelmi Verseny** a budapesti középiskolák diákjai részére. Ebben a tanévben a Baár-Madas Református Gimnázium csapata nyert. Minden részt vevő és nyertes csapatnak ezúton is gratulálunk!

Idén körülbelül 1500-an vettek részt föld napi rendezvényünkön a Pál-völgyi-kőfejtőben.

ESEMÉNY LESZ

NAP	Program	Találkozó	Ár Teljes/kedvez- ményes	Információ
JÚNIUS				
11. Szo 10:00	<i>Kalács Szombat</i> <i>Én elmentem a vásárra</i> A vásárt kézműves- és néptánc-bemutatók, népi gyerekjátékok színesítik	Ócsai Tájház	900 / 600	Verbőczy Gyuláné T: 30/494-3368
11. Szo 9:00	<i>Egész napos túra a kámori fokozottan védett területen</i> Táv: 18 km, szintkülönbség: 680 m	Ipoly Erdő Zrt. Diósjenői Erdészeténél	900	Bezeczky Árpád T: 30/663-4644 Havaj Kornél T: 20/468-7093
11. Szo 9-14:00	<i>Régi turistaházak a Budai-hegyekben</i> A Szénások Európa Diplomás Területén régén több turistaház is állt, ezek nyomába eredünk	Solymár főtere, a római katolikus templom előtt	500 / 250	Karlné Menráth Réka T: 30/663-4669
11. Szo 10-14:00	<i>Szikés tavak túra*</i> Tengerpartot idéző sziklás tavak, sőtűró növények, gazdag állat-világ	Tisza-kécskét Jász-karajenővel össze-kötő műút mellett a megyehatár táblánál	500 / 250	Vincze Tibor T: 30/504-6559
JÚLIUS				
4. H -9:00	Duna-Ipoly Nemzeti Park KLUB A küszvágó csér zajos élete – Előadó: Csonka Péter	Szemlő-hegyi-barlang vetítőterme	Ingyenes	Kézdy Pál T: 30/663-4655
30. Szo. 9:00	Orchideák Telki felett Megismerkedhetünk a Budai Tájvédelmi Körzet különleges erdei orchideafajaival, a védett természeti terület erdeinek nyári képével.	Nagykovácsi, a 63-as busz végállomásánál	500 / 250	Halász Antal T: 30/663-4631

* A programra előzetes bejelentkezés szükséges. Minimum 5 fő részvétele esetén tartjuk meg.

ESEMÉNY LESZ

	Magyar Nemzeti Parkok Hete
Időpont	Helyszín, program
	<p>Jókai kora, Jókai bora Borkóstolóval egybekötött irodalomtörténeti est a sváb-hegyi Jókai-kertben. A program 16-19 óráig tart. Cím: Budapest, XII. ker., Költő u. 21. <i>Részvételi díj:</i> 2000 Ft. <i>Információ:</i> Kővári Anita, 30/663-4670</p>
Június 25. szombat	<p>Élet a homokon Kerékpártúra a Szentendrei-szigeten A szártalan csüdfű virágait bontogatja és megjelennek a lepkék. Találkozhatunk a ritka cifra nünükével. A földutakon járva előttünk repül a homokfutrinka. A nyári ragyogás átélésére a legalkalmasabb hely a homokpuszta. Időtartam: 3 óra. Esőnap: július 2. <i>Találkozás:</i> 11 órakor Horányban a Regatta Hotelnél (Duna sor 8.) <i>Részvételi díj:</i> 4000 Ft/fő, amely tartalmazza az ebéd árát (marhapörkölt, ital, kávé), a szakvezetés díját és kerékpárhasználatot. Kerékpárral érkezőknek 3000 Ft/fő. <i>Információ:</i> Janata Károly, tel.: 30/663-4621 és Bakonyi József, tel.: 30/515-4941</p> <p>Séta a Gerecse szentélyében Ingyenes szakvezetés a Pisznicsei-kőfejtő Nyergesújfalu Pusztamarót útvonalon. Betekintést nyerhetnek hazánk egyik legjelentősebb kőfejtőjének természeti értékeibe, történelmébe. Számtalan állattani és növénytani kuriozitás mellett megismerkedhetnek a Jura földtörténeti kor közeteivel, geológiájával. Időtartam: 4 óra. <i>Találkozás:</i> 8 órakor a Pusztamaróti Emlékműnél <i>Információ:</i> Kundráth Ferenc, 30/663-4622</p>
Június 26. vasárnap	<p>Séta a Haraszt-hegyi tanösvényen Ingyenes szakvezetés a Vértes egyik legérdekesebb részén. Időtartam: 3 óra. <i>Találkozás:</i> 9 órakor Csákváron, a Gánti út végén lévő parkolóban, a Haraszt-hegyi tanösvény induló pontján. <i>Információ:</i> Klébert Antal, 70/330-3854</p> <p>Őseink útján az Északkelet-Börzsönyben Az Ipoly Erdő Zrt. Kemencei Erdészetével és a Börzsöny Természetbarát és Hegymászó Egyesülettel közös túránkon az Oszlai-árok menti erdőket járjuk be. A helyenként nehezebb terepen haladó túra útvonala: Nagyoroszi Pénzásás Deszkás Oszlai-árok Drégelyvár Nagyoroszi. Táv: 20 km. Egész napos túra. <i>Találkozás:</i> 9.30 órakor a Drégelyvár vasútállomáson</p> <p><i>Részvételi díj:</i> 1000 Ft <i>Információ:</i> Bezeczký Árpád, tel.: 30/663-4644, Magyar Barbara, tel.: 20/771-6775 és Vörösváry Csaba, tel.: 30/584-0430</p>

Látogasson el

Ócsai Tájház és Turjánház

Ma már öt porta épületegyüttesének összefoglaló neve a **Tájház**. A telkek egy kivételével átjárhatók, az udvaron padokat helyeztünk el, hogy ebben a régmúltat idéző, békés környezetben mindenki kedvére megpihenhessen.

Az épületeknek külön nevük van. A **Tájházban** és az udvarán lévő **istállóban** van a néprajzi gyűjtemény. A szomszédos telken egy szerényebb, kéthelyiséges zsellérház áll, ezt **Melegedőnek** nevezzük. Ebben az épületben tarjuk kézműves foglalkozásainkat, működik benne a kemence és a csikótűzhely.

A következő épületben kapott helyett a népviseleti gyűjtemény, amely XIX. és XX. századi eredeti ócsai öltözékekből áll. A kiállításon 55 cm-es textilbabákon ócsai, alsónémedi, sári, újhartyáni, ecseri, valamint néhány magyarországi és határon túli magyar népviseletünk tekinthető meg.

2002-ben adták át a **Turjánházat**, amely ma az időszakos kiállításoknak nyújt helyet.

A Tájházat az itt rendezett számos program tölti meg élettel: hétvégéken a hagyományőrző Kalács szombatok rendezvényei, a gyermekcsoportoknak szervezett kézműves és néprajzi foglalkozások, nyári inasképző táborok, az időszakos kiállításokhoz kapcsolódó programok.

További információ: www.ocsaitajhaz.hu

Az évvadvirága 2011-ben a leánykökőrcsin

(*Pulsatilla grandis* WENDER)

A kökőrcsinek a magyar nép régi ismerősei.

Már a honfoglalás előtt, az eurázsiai sztyeppéken vándorolva találkozhattunk velük, ez

u g y a n i s a legjellemzőbb élőhelyük. Nevük is ebből a korból származik, a régi török köznyelvben ugyanis a kök kéket jelentett, a kökőrcsin ennek a szónak a kicsinyítő képzős alakja.

Érdekesség, hogy a kök szó fedezhető fel a kék termésű kökény és kissé módosulva a lilás virágú kikerics nevében is. Persze azóta már törökül sem kök a kék, de kicsit megváltoztatva megőrizték ezt a szót, hiszen az ég török neve ma is gök. Régi magyar nevének fennmaradásához hozzájárulhatott, hogy hasznos növénynek tartották, gyökereit juhok himlőjének gyógyí-

tására és festék készítésére is alkalmazták. Állatorvosi célú felhasználását később azzal jelezték, hogy lókökőrcsinnek nevezték. Mivel nálunk két kökőrcsinfaj gyakori, ezért a kisebb virágút megkülönböztetésül leánykökőrcsinnek hívták, amiben a leány szó a másodlagosat jelenti. Érdekes, hogy az

elmúlt évtizedekben a két faj neve felcserélődött, és ma a nagyobb virágút hívjuk leánykökőrcsinnek, a kisebb és bókoló virágú pedig a fekete kökőrcsin. Tudományos nevét harangszerű virágairól kapta, a *pulsare* szó jelentése harangozni, rázni.

A virágzó növényt pelyhes szőrzet borítja, ami egyedülálló látványt nyújt a kora tavaszi napsütésben. Még szebben csillognak ellenfényben a kökőrcsinek csoportokban fejlődő aszmagtermései.

A termések terjedését tollas repítő készülék segíti. A hegyes termések belefúródnak a talajba, és ha nedvesség éri őket, akkor tollas szárnyuk életre kel, kicsavarodik, és segíti a magokat

mélyebbre fúródni.

Az év madara 2011-ben a széncinege (*Parus major*)

Ebben az évben a mindenki által ismert széncinegét választották az év madarának. A hazánkban élő cinegék közül a széncinege a legnagyobb.

Odúlakó madár, a harkályok által kialakított odúban költ, de szívesen elfoglalja a B típusú mesterséges fészkekodút is. Fészket mohából alapozza, a fészkekészítéskor állatok szőrével béleli, bár házakhoz közeli területen mesterséges puha anyagokat is használ. Tojásai fehér alapon rozsdaszínű pöttyösek, számuk 6-13

között változik. A tojásrakás után a tojó két hétig kotlik, majd a fiókákat kikelés után 20-22 napig etetik a szülők. Gyakori a másodköltés a nyár folyamán, ilyenkor azonban már kevesebb a tojás.

Ha a kertünkben mesterséges fészkekodút helyezünk ki, jelentős mértékű biológiai védekezést valósítunk meg. Ezeknél a kis madaraknál nem létezik jobb védekező eszköz a rovarkártevők ellen. „Nyugtalan, dolgoz, hangos és mindig jókedvű; hajnaltól napestig folyton munkálkodó”, írja róla Herman Ottó. Egy széncinege pár egy költési szezon alatt akár 4-5 kg hernyót is összeszedhet.

A széncinege állandó madárunk. Kemény, hideg teleken előfordul, hogy az állomány egy része melegebb tájakra kóborol, míg helyüket az északról jövő széncinegék foglalják el. Télen segíthetjük túlélésüket a madáretetőkre kihelyezett napraforgómaggal, dióbéllel, faggyúval. Ilyenkor, ha jobban meg tudjuk figyelni madarainkat, azt is könnyen megállapíthatjuk, hogy melyik a hím és melyik a tojó. A hímeknek a csőrüktől lefutó és a has alján kiszélesedő fekete „nyakkendőjük” van, míg a tojókra rövidebb, hasukon elenyésző fekete sáv jellemző.

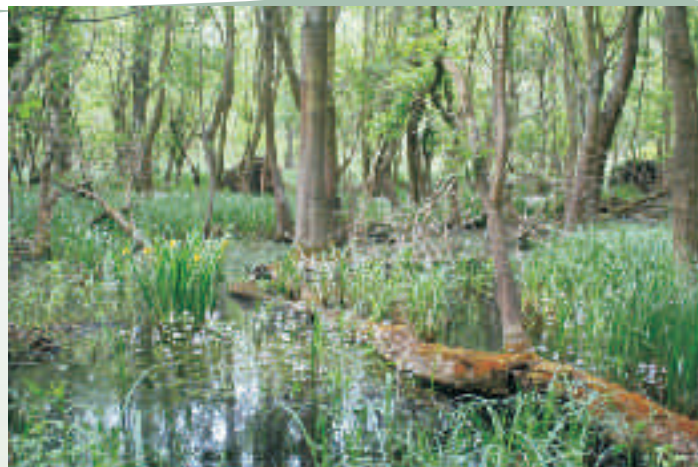
Mi a közös a Turjánvidék benővényesedő tőzeggödreiben, a Sas-hegy orgona borította dolomitormaiban, a Hajta-mente töltéssel körbevett nádasaiban, a Turai-legelő telepített erdőfoltjában?

Olyan helyek ezek, ahol a nem is olyan távoli múltban a természetet nagymértékben alakító tevékenységek zajlottak, de ennek ellenére jelentős természeti értékek maradtak fenn. 2010 nyara óta összeköti ezeket a területeket egy komplex élőhely-védelmi program is, melynek célja a múltbéli károkozások hatásainak csökkentése, a jelenlegi negatív folyamatok megállítása, megfordítása. Az alábbiakban a szerteágazó célokat és feladatokat mutatom be az egyes helyszíneken, részletesebben tárgyalva az ócsai Turjánvidéket.

Munkálatok az ócsai Öregturjánon

Az Ócsai Tájvédelmi Körzet Öregturjáni területén komplex vízügyi beavatkozással állítjuk helyre a korábbi állapotot. A környék lápjai az ősi Duna-meder kavicstakarójának lefolyástalan medencéiben alakultak ki, ahol az idők során a kedvező folyamatoknak köszönhetően tőzeg halmozódott fel. Ezekben a tőzeges medencékben különleges vízi világ jött létre. Napjainkra az Ócsa településtől déli irányban található Öregturján sem érintetlen vidék már. A területen intenzív tőzegbányászat folyt, sőt kisvasút is üzemelt. A bányászatra a lecsapolást elősegítő csatornahálózat kiépítését követően kerülhetett sor. Szerencsére a fenti munkák még azelőtt abbamaradtak, hogy a terület értékei teljesen

eltűntek volna. Az Öregturját elkezdte visszafoglalni a természet. A csatornák viszont még ma is végzik a dolgukat, és elvezetik a láp életéhez nélkülözhetetlen vizet. Ugyanakkor, ha túl sok a víz, akkor sem tölti be a szerepét, mert a csatornákon nincsenek szabályozható műtárgyak, így azokban kontrollálatlanul vonulnak le az árhullámok ezt láthattuk a 2010-es csapadékos évben.

A projekt célja, hogy olyan műtárgyrendszert építsünk ki, amivel a kisvizes időszakban visszatárhathatjuk a szükséges vizet, csapadékos időben pedig irányítottan vezethetjük le az árhullámokat. Célunk még az Öregturján régi

tőzeggödreiben, a túlburjánzó növényzet részleges visszaszászorításával a nyílt vízű részek helyreállítása, mert a változatos élőhelyek gazdagabb növény- és állatvilág megtelepedését teszik lehetővé.

Vannak olyan fajok, amiknek a megtelepedése nemhogy nem kívánatos, hanem egyenesen káros. Ezek azok a nem őshonos, agresszívan terjedő (invazív) fajok, amelyek mértéktelen elszaporodásukkal kiszorítják őshonos társaikat, megváltoztatják az élőhelyeket. Ezeket a növényeket is az ember hozta be a vidékünkre, van, amit gazdasági céllal,

van, amit csak dísznek. Ha egy-egy ilyen növény megtelepedése a gazdálkodási mód megváltozásával lehetővé válik, úgy ezek a növények előzönlnek a védett területeket is. A pályázat keretében ezekkel a növényekkel (zöld juhar, aranyvessző, ezüstfa) is felvesszük a harcot. Ahol lehet, gépekkel irtjuk őket, ahol szükséges, ott kézi erővel. Ha elégséges, akkor csak mechanikai módon, de ha kell, kíméletes vegyszerhasználattal. Természetesen ezek az irtási munkálatok kizárólag olyan technológiákkal zajlanak, amelyek biztosítják, hogy a védett értékek ne pusztuljanak el.

A munkáról kiadványokban tájékoztatjuk az érdeklődőket. Megújul az Ócsai Madárvárta területén található tanösvény. Elkészülte után a látogatók még több érdekességet tudhatnak meg a terület értékeiről, valamint az értékek megőrzésére fordított erőfeszítésekről.

Budai Sas-hegy Természetvédelmi Terület

A várossal körülvett Sas-hegyen szinte páratlan gazdagságban maradtak fenn természeti értékek. Egy ilyen zárt területen a káros emberi hatások fokozottan érvényesülnek. A közvetlen taposást, szemetelést már a korábbi évek fejlesztéseivel megszüntettük, de a kertekből kiszökött, vagy épp a korábbi fásítási programoknak köszönhetően a területen élő és az őshonos növényeket kiszorító invazív növényfajok száma és mennyisége nagyon magas. A pályázat keretében a Sas-hegy értékesebb részein visszaszorítjuk a nem őshonos növényeket.

Tápió-Hajta vidék

A Nagykáta és Farnos melletti több száz hektáros területen fennmaradt mocsarak rendszere még őriz valamit abból az ősi állapotból, amikor a területre még a Zagyva folyó árvizei is el-elkalandoztak. Ennek a birodalomnak a Zagyva szabályozásakor lassú sorvadás lett az osztályrésze. A Hajta-patak önmagában kicsi ahhoz, hogy elegendő vizet szállítson a területre, ráadásul azt is rapszodikusán teszi, a nyár végére sokszor kiszáradó patak a hóolvadáskor és a nyár eleji esőzésekkor néhány hét alatt szállítja éves vízmennyiségének döntő többségét. Mióta a Hajtát is kiegyenesítették és csatornává silányították, a területről a víz (a kiemelkedően vizes évek kivételével) gyorsan eltűnik, így az állandó mocsarak mind többször és mind hosszabb ideig állnak szárazon. A projekt részeként majd egy tucat vízügyi műtárgy segítségével kívánjuk megoldani, hogy a jövőben az érkező vizek szabályozott módon tárolhatók legyenek. Így állítva helyre valamit a mocsárvilág régi varázsából.

Turai-legelő Természetvédelmi Terület

Egy szántókkal körülvett folton él fokozottan védett ritkaságunk, az egyhajúvirág egyik legnagyobb hazai állománya. Az, hogy a virágok a területen élő akácfa, ostorfák, bálványfák árnyékában élnek jelenleg, nem azt jelenti, hogy ez az optimális élőhely számunkra. Egyszerűen csak azért itt él a növény, mert körben már szinte minden területet feltörték, így a többi állománya elpusztult. Az egyhajúvirág nem kedveli sem a túl sűrű erdőt, sem a túl nyílt terepet.

Természetes élőhelye az erdős sztyepp. Így a munkálatok során a nem őshonos fajokból álló facsoportokat fokozatosan őshonos fajokból állókra cserélve, a területet a növény igényeinek megfelelően kaszálva, létrehozunk egy olyan élőhelyet, ahol a növény hosszú távon fennmaradhat.

A pályázat alapadatai:

Cím: Európai jelentőségű élőhelyek rekonstrukciója és védett fajok megőrzése a Turjánvidéken, a Hajta mentén, a Turai legelőn és a Budai Sas-hegyen
Azonosító: KMOP-3.2.1/A-09-2009-0005
Támogatás összege: 596 635 322 Ft

Madártani értékek a Sinkár-tavon

Az 1992-ben létesült, közel százhektáros Sinkár-tavat, természetvédelmi jelentőségének elismeréseként, Különleges Természetmegőrzési Területté nyilvánították, így az Európai Unió Natura 2000 hálózatainak része lett.

A Galga-völgyében fekvő, a Sinkár-patak felduzzasztásával létrehozott tározó tájegységileg a Nyugat-Cserhátaljához tartozik. A nyílt vízfelületet nyáron ellepik a vidrakeserűfű rózsaszín virágai, egyébként csak a vízből kiálló holt fák szakítják meg a vízfelület folytonosságát. Az 1999-es árvíz a partot szegélyező növényzetet gyakorlatilag teljesen eltüntette, azóta azonban a nádasok, gyékényesek és fűzbokrosok olyannyira megerősödtek, hogy mára már a legértékesebb élőhelynek számítanak. A folytonosságot csupán a horgászbeugrók és a déli oldal betonszegélye szakítja meg. A tó északi részén, a csővéri iszapfogó gát mögött mintegy héthektáros, viszonylag sekély vízborítású, nagy kiterjedésű nád-gyékény foltokkal tarkított terület alakult ki, amely ideális fészkelőhely számos madárfaj számára. A tározót zömmel agrárterületek övezik kisebb-nagyobb parcellákkal, a Cselin-hegyen található tatárjuharos-lőszőlgyes elsősorban botanikai szempontból figyelemreméltó. A déli oldalon kis kiterjedésű fenyves, a keleti oldalon öthek-táros vegyes erdő helyezkedik el akáccal, tölgygel és fekete fenyővel, szélében galagonya- és kökénybokrokkal.

A több mint egy évtizede tartó kutatások során egyértelművé vált, hogy a tározó miért tölt be jelentős szerepet a madarak életében. Egyrészt a régióban nem található hasonló jellegű és kiterjedésű élőhely (vonulási gócpont), másrészt a környéken fészkelők elsődleges táplálkozóhelye, harmadrészt pedig a hegyek és dombok ölelésében elhelyezkedő tározó számos montán fajt vonz le ide.

Változatos fészkelőfajok

1994 és 2010 között 205 madárfajt regisztráltunk. Eddig 87 madárfaj fészkelését észleltük, ezek többsége rendszeres, minden évben költőnek tekinthető, néhány faj viszont teljesen rendszertelenül költ a tározón és közvetlen környékén. Fontos megemlíteni, hogy a fajok jelentős része Natura 2000 jelölőfaj is egyben.

A ritka, értékesebb fészkelő vízimadarak közül előfordult már a *vörösnnyakú vöcsök*, *bölgébika*, *törpegém*, *vörös gém*, *haris*, *sárszalonna*, *piroslábú cankó* és *billegetőcankó* költése, említésre méltó a néhány páros, nádasban vagy erdőben található *szürke gém* telep. Ezek közül több faj nem is fészkel Pest megye északi területein, sokaknak legközelebbi költőhelye a Tápió-vidéken és a Kiskunságban vagy az Ipoly mentén van. A Sinkár-tó környékén fészket rakó ragadozó madarak jellemzően a *barna rétihéja*, a *karvaly*, az *egerészölyv*, a *kabasólyom*, a *vörös vércse*, míg a fokozottan védett *hamvas rétihéja* „turjános” fészkelőfoltját szó szerint eltüntette az 1999-es nagy árvíz. A baglyokat az *erdei fülesbagoly* képviseli, mely az elhagyott varjú- vagy karvalyfészket foglalja el.

Az országszerte csökkenő állományú *fogolynak* egy kis populációja él a térségben, elsősorban a lucernaföldek közelségében. A Cselin-hegy gyeses, bokros domboldala az éjszakai életmódú *lappantyú* élőhelye. Meglepő, hogy vizes élőhely létére fontos a fás élőhelyekhez kötődő *harkályok* számára is, a hazai 9 fajuk közül 8 előfordult már a környéken, ebből 5 faj fészkelőként is jelen van. Közeli *gyurgyalagtelepek* lakóinak elsődleges ivó- és táplálkozóhelye a vízfelület.

Kiemelkedő biotóp az *énekesmadaraknak* a Sinkár-tó. Természeténél fogva elsősorban a nádas-vizes élőhelyekhez kötődők találnak itt fészkekrákásra alkalmas terepet, de erdei, bokros-mozaikos és száraz, nyílt típusú élőhelyeken élő fajok is jól érzik magukat. Megemlítendő ezek közül a *parlagi pityer*, a *kucsmás billegető*, mindhárom költő *tücsökmadár*-fajunk, három *nádiposzáta* és a *nádirigó* (ez utóbbi fajoknak több tíz páros populációi találhatók ezen a kis területű élőhelyen), a *barkóscinege*, a *függőcinege*, a *holló* és a *sordély*.

Csigaforgató és társai

A vonuló, telelő vagy kóborlóként, alkalmasszerűen felbukkanó érdekesebb madárfajoknak se szeri, se száma. Vízhez kötődő ezek közül az *apácalúd*, *üstökös réce*, *cigányréce*, *örvös bukó*, *sarki búvár*, *feketenyakú vöcsök*, *kis kárókatona*, *üstökösgém*, *fekete gólya*, *kanalasgém*, *csigaforgató*, *kis és nagy sárszalonna*, *kis goda*, *kőforgató*, *szerecsensirály*, *kacagócsér*, illetve mindhárom hazai *szerkőfaj*. Ezen fajok előfordulása országos szinten is érdekes, nemhogy a vízben szegény Nyugat-Cserhát régióban. A ragadozóknak ideális táplálkozó-, vonuló- és telelőhely a Sinkár-tó, köszönhetően változatos környezetének. Feltűnt már a fokozottan védett *darázsölyv*, *barna- és vörös kánya*, *rétisas*, *kígyászölyv*, *pusztai ölyv*, *békászó sas*, *szirti sas*, *halászsas*, *kék vércse*, *kerecsen- és vándorsólyom*. Említést érdemel a téli vendég *gatyás ölyv* és *kis sólyom*.

Az énekesmadaraknak is valóságos „paradicsom” a víztá-
ro.

zó körzete, igen sok faj és nagy számban használja vonulása során a vizes élőhelyet. Mindenképpen említésre méltó az *erdei pacsirta*, *rozsdástorkú-* és *havasi pityer*, *hegyi-* és *északi billegető*, *kékbegy*, *kerti rozsdafarkú*, *kis légykapó*, *nagy őrgébics* és *kormos varjú* megfigyelése. Inváziós évekből van adata a *csonttollúnak* és a *pásztormadárnak*.

Az elmaradhatatlan problémák

A tározó iskolapéldája annak, hogy az ember nemcsak elvenni tud madárelőhelyeket, hanem adni is, hiszen ott jött létre, ahol korábban nem volt tó, ráadásul az évek során figyelemreméltó jelenséggé nőtte ki magát. Ahhoz azonban, hogy a jövőben is biztosítsa a gazdag madárfauna fennmaradását, kompromisszumot kell találni a gazdasági hasznosítás és a természetvédelem érdekei között. Jelenleg a terület Natura 2000-es védelem alatt áll, de kívánatos lenne magasabb fokozatú védelmi státusba sorolása, amire 1995-ben már tettek kísérletet. Akkor, más területekkel együtt, a megalakuló Nyugat-Cserhát Tájvédelmi Körzet része lett volna. Sajnos a tájvédelmi körzet nem jött létre, egyes részegységei viszont mára már vagy természetvédelmi területek lettek, vagy pedig a Natura 2000 hálózat részét képezik. Az utóbbi években egyre több civil természetvédelmi szer-

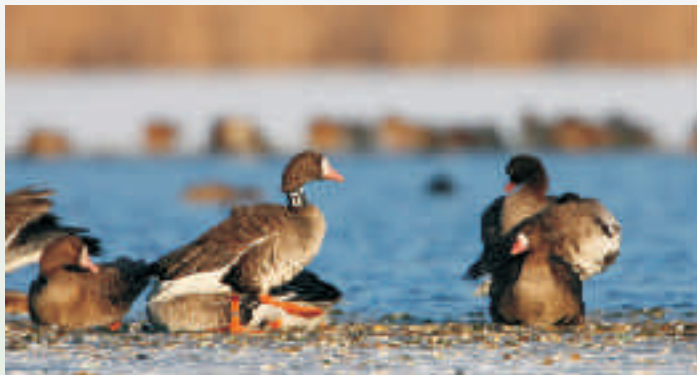
vezet munkálkodik ezen kis területek nagy egységgé formálásában, reméljük, az állami természetvédelmi szervekkel együttműködve sikerrel járnak, amíg még nem késő.

Vizsgálatunk a Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület Börzsönyi Helyi Csoportja, a Börzsöny Természet- és Környezetvédelmi Alapítvány, illetve a „TAMOP-4.2.1/B-09/1/KMR-2010-0005” projekt támogatásával zajlott. Külön szeretnénk kiemelni a DINPI természetvédelmi őrének, Kazi Róbertnek és az MME munkatársának, Varga Péternek a segítségét.

Nagy Gergő – Rottehoff István

Tatai nagy lilik Hollandiában

Megkerült a Magyarországon színes nyakgyűrűvel jelölt nagy lilikek közül az első, mégpedig Hollandiában. A madár 2008 tavaszán lőtt sérüléssel került Benei Bélához, ő erősítette fel a szabadon engedés előtt. A madarat Benei Béla és Ferenczi Márta gyűrűzte 2008-ban a Tatai Vadlúd Sokadalmon, november utolsó szombatján, az Öreg-tó partján. Akkor az elengedés nem volt sikeres, mert túl szelíd volt a madár, így visszafogtuk, és egészen 2009. januárig Krug Tibornál és Csonka Péternél maradt, hogy visszavadítsák. A vadászati szezon január 31-i lezárulása után engedték el a naszályi Ferencmajori-halastavak

IV-es tőegységén. Ekkor már rendben elrepült. A lilik azonosító jelét, a 3AA jelzést, 2010. február 21-én Hollandiában Wijk bij Duurstede-nél olvasták le. A dolog egy kedves vonatkozása, hogy a leolvasó Bart Ebbinge felesége volt. A holland szakember a nemrég indult holland-magyar közös vadlúdjelölési program keretében lett kollégája Ferenczi Mártának, aki a magyarországi vadlúdjelölési program vezetője. Ez volt egyébként a Magyarországon színes nyakgyűrűvel jelölt vadludak első külföldi megkerülése.

Az idei szezonban több nyakgyűrűs vadlúd adatait is sikerült leolvasniuk a szakembereknek Tatán. Ezekből az adatokból reményeink szerint hamarosan az is kiderül majd, hogy honnan

érkeznek a vadludak a tatai Öreg-tóra a már ismert német, holland és orosz kapcsolatokon túlmenően. A vadlúdjelölési programról, a www.blessgans.de oldalon található további információ, igaz egyelőre csak német nyelven.

Csonka Péter terület-felügyelő

Történeti kertek helyreállítása

Megújult Jókai Mór sváb-hegyi kertje

2010 augusztusában kezdtük meg a Budapest XII. kerületében található Jókai-kert felújítását, amivel a költő egykori „tündérkertjének” hangulatát igyekeztünk visszaadni. Jókai az 1853-ban vásárolt telken szőlőt, gyümölcsfákat és rózsakertet telepített, itt írta híres regényeit. A június 25-ére tervezett Jókai-napon mutatjuk be a látogatóknak a helyreállított kertet.

A munkához a Közép-magyarországi Operatív Program (3.2.1/B-2009 – Gyűjteményes növénykertek és védett történeti kertek megőrzése és helyreállítása) biztosított 69 677 125 Ft támogatást.

Megkezdődtek az Alcsúti Arborétum felújítási munkái

Alcsúton József nádor egykori kastélyparkjának a megújítását kezdtük meg. A közbeszerzési eljárással kiválasztott kivitelező az elvadult növényzet átalakítását, a fölösleges fák kivágását végezte el. Ezek után sor került az Arborétum 40 ha-os teljes területének lőszermentesítésére, amely során aknagránátokat, kézigránátokat és egyéb gyalogsági lőszereket tártak fel – ezeket a Magyar Honvédség haladéktalanul elszállította. A lőszermentesítést tuskóirtás és ültetés követte, emellett megkezdődött a díszítő kotrása, ami jelenleg is halad. A rekonstrukciós munkát a KEOP-3.1.3/2F-09-2010-0003 kódszámú pályázat támogatja, mely az Új Széchenyi Terv keretén belül valósul meg.

Ottó Barbara, pályázati ügyintéző

TÁMOGATÓINK

Európai jelentőségű élőhelyek rekonstrukciója és védett fajok megőrzése a Turjánvidéken, a Hajta mentén, a Turai legelőn és a Budai Sas-hegyen” (KMOP-3.2.1/A-09-2009-0005) projekt

Visegrádi Bobpálya Bt.
2025 Visegrád,
Mátyás kir. u. 41.

CINCÉR KÁZMÉR OLDALA

Rejtvény

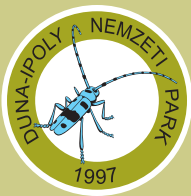
Fárosítsátok az év fája, az év madara, az év vadvirága és az év hala neveinek részleteit és a hozzájuk tartozó fotót a nagybetyűk segítségével! A helyes megoldást nyílt levelezőlapra küldjétek be, nevetek és címek feltüntetésével. Levelezési címünk: 1525 Budapest, Pf. 86.

Nyeremények: az Ócsai népviselet Öltöztető baba, a Jeles napok néphagyományunkban és a Dédszüleink élete Ócsán című kiadványok. A nyertesek nevét a következő számban közöljük.

Előző számunk rejtvényének megfejtése: borsókő, mállás, gömbfűlke, karszt, karfiol.

Pál-völgyi-barlang. Egy felfedezés 100 éve című könyvet nyert: Horváth Johanna – Szokolya, László Tamara – Budapest, Nyíró Bence – Szokolya.

A) kő	E) cinege	I)
B) leány	F) fa	J)
C) Tisza	G) süllő	K)
D) szén	H) kökörccsin	L)

ELÉRHETŐSÉGEINK

Duna-Ipoly

Nemzeti Park Igazgatóság

1121 Budapest, Költő u. 21.

Levelezési cím: 1525 Pudapest,
Pf.: 86.

Tel.: 1/391-4610, fax: 1/200-1168

e-mail: dinpi@dinpi.hu

Internet: www.dinpi.hu

Zöld-Pont Iroda

Metzger Júlia, Tel.: 1/391-4632,

30/66-34-612

Nyitva tartás: H, SZ, P 10.00-14.00 óráig

TÁJEGYSÉG IRODÁK

Dunakanyar TTE

2509 Esztergom, Strázsa-hegy

Tel/fax: 33/435-015,

dunakanyar@dinpig.hu

Gerecsei TTE

2890 Tata, Baji út 12.

Tel.: 34/487-265

gerecse@dinpig.hu

Budapesti TTE

1025 Budapest, Szépvölgyi út 162.

Tel.: 1/325-5722, buda@dinpig.hu

Vértesi és Mezőföldi TTE

8000 Székesfehérvár, Tolnai út 1.

Tel.: 22/510-523,

vertes@dinpig.hu,

mezofold@dinpig.hu

Dél-Pest megyei TTE

Tápió-Hajta-vidéke

Tájvédelmi Körzet

2760 Nagykáta,

Egreskátai u. 11/A.

Tel.: 29/441-262, tapio@dinpig.hu

Ócsai Tájvédelmi Körzet

2364 Ócsa, Lőrinc u. 1. Fax: 29/378-478

ocsa@dinpig.hu

BEMUTATÓHELYEK

Pál-völgyi-barlang

Látogatható: egész évben, hétfő kivételével
mindennap 10.00-16.00. Túrák minden óra 15
perckor indulnak. Nagyobb csoportoknak
érdeemes előre bejelentkezni.

Cím: 1025 Budapest,

Szépvölgyi út 162.

Tel.: 1/325-9505,

e-mail: palvolgy@dinpig.hu

Szemlő-hegyi-barlang

Látogatható: egész évben, kedd kivételével
mindennap 10.00-16.00.

Túrák egész órákora indulnak. Nagyobb cso-
portoknak érdeemes előre bejelentkezni.

Cím: 1025 Budapest, Pusztaszeri út 35.

Tel.: 1/325-6001;

e-mail: szemlohegy@dinpig.hu

Ócsai Tájház és Turján Ház

Látogatható:

február 1-jétől november 30-ig,

K-Szo 9.00-16.00 óráig, vasárnap és ünnepna-
pokon 10.00-17.00 óráig.

Cím: Ócsa, Dr. Békési Panyik A. u. 4-6.

Tel.: Verbőczy Gyuláné, Erika 30/4943-368

e-mail: ocsaitajhaz@dinpig.hu

www.ocsaitajhaz.hu

